Volume 20, Issue 1 (January - February 2021)

PAYESH

Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]

[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

Prevalence and correlates of Single Child Behavior among Women

Serajeddin Mahmoudiani [1*]

1. Faculty of Economics, Management and Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran

Received: 28 November 2020
Accepted for publication: 19 December 2020
[EPub a head of print-12 January 2021]
Payesh: 2021; 20 (1):109-117

Abstract

Objective (s): Single child behavior affects very low fertility with negative growth rate and lack of replacement. In this study was attempted to investigate the prevalence and determinants of single child behavior amongst women living in Fars province, Iran.

Methods: The present study was conducted using the analysis of the 2016 census micro-data. The statistical population was comprised of married women having one children. A 2% sample was selected for this second analysis. The individual and residential characteristics were used as the independent variables.

Results: In all the data for 15076 women were analyzed. Single child was more prevalent among women with higher education as well as employed women than other their counterparts. The findings suggested that the odds of single child for the women who were living in an apartment as well as those who were resident in a rented house was more than counterparts. With increasing overcrowding, the probability of single child increased. Increasing the area of the living places had significantly reduced the probability of single child.

Conclusion: The best population policy for achieving the higher fertility rate and replacement fertility level is attention to the housing policy. Continuing the current housing status can may lead to the more prevalence of single child in the province.

Key Words: Women, Single Child, Housing Status, Employment Status, Education

[*] Corresponding author: Faculty of Economics, Management and Social Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran
E-mail: serajmahmoudiani@gmil.com

سال بیستم، شماره اول، بهمن ـ اسفند ۱۳۹۹

پایش

نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی جهاددانشگاهی

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]

[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

بررسی شیوع و عوامل مؤثر بر رفتار تک‌فرزندی در بین زنان: مطالعه موردی در استان فارس

سراج الدین محمودیانی[1*]

۱. دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۹/۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۲۹

[نشر الکترونیک پیش از انتشار- ۲۳ دی ۹۹]

نشریه پایش: ۱۱۷-۱۰۹:(۱)۲۰؛۱۳۹۹

چکیده

مقدمه: تک‌فرزندی به منزله عاملی در باروری خیلی پایین، می‌تواند جمعیت را در آینده با مشکل نرخ رشد منفی و عدم جایگزینی روبرو سازد. در مطالعه حاضر تلاش شد که شیوع و تعیین‌کننده‌های رفتار تک‌فرزندی در بین زنان استان فارس مطالعه شود.

مواد و روش کار: تحقیق حاضر با استفاده از روش تحلیل ثانویه ۲ درصد از داده‌های خام سرشماری سال ۱۳۹۵ انجام شد. جامعه آماری شامل زنان دارای همسر ۴۹-۱۵ ساله با حداقل یک فرزند بود که تعداد ۱۵۰۷۶ نفر از آنها مورد بررسی قرار گرفت. مشخصه‌های فردی و سکونتی به‌عنوان متغیرهای مستقل استفاده شدند. برای تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ بهره برد شده است.

یافته ها: احتمال تک‌فرزندی در بین زنان با تحصیلات دانشگاهی و شاغل بیشتر از زنان با دیگر سطوح تحصیلی و خانه‌دار بود. سکونت در منازل آپارتمانی، استیجاری و نیز افزایش تعداد خانوارهای ساکن در یک مکان احتمال تک‌فرزندی را به‌طور معنی‌دار افزایش داده است. افزایش مساحت زیربنای واحد مسکونی به کاهش معنی‌دار در احتمال تک‌فرزندی انجامیده است.

نتیجه گیری: یکی از سیاست‌های لازم جمعیتی برای تحقق باروری بالاتر از یک‌فرزند و رسیدن به باروری سطح جانشینی در استان، توجه به سیاست‌های حوزه مسکن خواهد بود. تداوم روند وضعیت فعلی مسکن می‌تواند سطح فعلی فرزندآوری استان را به سمت شیوع بیشتر تک‌فرزندی سوق دهد.

کلیدواژه: زنان، تک‌فرزندی، وضعیت مسکن، وضعیت اشتغال، تحصیلات

کد اخلاق: IR.YAZD.REC.1399.026

* نویسنده پاسخگو: شیراز، بخش جامعه شناسی و برنامه ریزی اجتماعی، دانشکده اقتصاد، دانشگاه شیراز

E-mail: serajmahmoudiani@gmil.com

مقدمه

یک از موضوعاتی که در حوزه باروری به‌ویژه در وضعیت کنونی، یعنی در شرایط باروری زیر سطح جایگزینی، حایز اهمیت است موضوع تک‌فرزندی است. تک‌فرزندی و گرایش به داشتن یک فرزند از آن نظر قابل تأمل است که داشتن یک‌فرزند به منزله رسیدن به باروری خیلی پایین (باروری کمتر از ۱/۵ فرزند) در طول زمان خواهد بود که جمعیت را در آینده با مشکل نرخ رشد منفی و در نهایت کم شدن جمعیت و عدم جایگزینی رو به رو خواهد ساخت. باروری زنان در استان فارس در فاصله سال‌های ۱۳۶۱ تا ۱۳۶۳ حدود ۷ فرزند به ازای هر زن بوده است؛ یعنی هر زن ساکن استان فارس به‌طور متوسط در اواسط دهه ۱۳۶۰ تعداد ۷ فرزند زنده به‌دنیا آورده است. رقم فوق‌الذکر هماهنگ با روند کشوری است. بالاترین رقم میزان باروری کل در کشور نیز متعلق به اواسط دهه ۱۳۶۰ است. پس از سال ۱۳۶۳ با کاهش باروری در کل کشور مواجه بوده‌ایم که این روند نیز در استان فارس مشاهده شده است. میزان باروری کل استان تا اوایل دهه ۱۳۸۰ روند کاملاً کاهشی داشته و همسو با تغییرات کشوری در دوره ۱۳۷۹-۱۳۸۱ به پایین‌تر از سطح باروری جانشینی یعنی کمتر از ۲/۱ فرزند برای هر زن رسید. روند کاهشی باروری در ادامه و برای چندین سال است که آرام شده و در حدود رقم ۱/۷ فرزند به ازای هر زن ثبات پیدا کرده است. در سال‌های اخیر نیز شاهد افزایش بسیار ناچیز در سطح باروری بوده‌ایم. در فاصله سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ میزان باروری کل در استان فارس برابر با ۱/۸۳ فرزند به ازای هر زن گزارش شده است. میزان فوق برای نقاط شهری و روستایی نیز به‌ترتیب ۱/۶۹ و ۲/۱۸ فرزند برای هر زن بدست آمده است [۱]. براساس نتایج مطالعات قبلی [۲] تحصیلات و بیکاری از مهمترین عوامل مؤثر بر قصد تک‌فرزندی است. افزایش سال‌های تحصیل و بیکاری، افزایش احتمال قصد تک‌فرزندی را به همراه خواهد داشت. به‌علاوه، نشان داده شده است [۳] که تک فرزندی به مثابه راهکاری برای ایجاد تعادل مابین شرایط فردی، زناشویی، خانوادگی و محیطی افراد است. رسانه و الگوهای اجتماعی به همراه آینده تضمین نشده و تعارض زناشویی از عوامل تقویت‌کنندهٔ تک‌فرزندی در بین زنان شهر بابل گزارش شده است [۴]. تک‌فرزندی پیامدهای زیادی در ارتباط با سلامت روانی افراد نیز خواهد داشت که از این منظر نیز قابل تحقیق و بررسی است. شواهد تجربی [۵] نشان داده است که تک‌فرزندها معمولاً به لحاظ مهارت‌های زندگی و توانمندی‌های فردی، متفاوت از دیگر افرادند و این تفاوت اغلب خود را به صورت افراط یا تفریط نشان خواهد داد. البته تک‌فرزندها به دلیل فقدان تضاد منافع معمولاً از امکانات و رفاه بیشتری برخوردارند که این خود سبب ظهور برخی مضمون‌های اختصاصی در میان آن‌ها، مانند حکمرانی در خانواده، خواهد شد. همچنین مطالعات [۶] از آن حکایت دارد که عدم حمایت کافی از زنان و خانواده و نداشتن زمان کافی به‌واسطهٔ شاغل بودن یا ادامه تحصیل از شرایط علّی چالش‌های پیش روی فرزندآوری هستند. زنان در مواجهه با این چالش‌ها در بستری که مشکلات مالی و مسکن در آن وجود دارد، تجربهٔ ناخوشایندی از تعداد زیاد اعضای خانواده و مداخلهٔ فضای اجتماعی مخاطره‌آمیز دارند و نیز هزینه‌های فرزندآوری بالا باشد، استراتژی تک‌فرزندی را انتخاب خواهند کرد. محل سکونت، وضعیت اشتغال و سطح تحصیلی از دیگر عوامل مؤثر بر باروری زنان ایرانی است که منتج از یافته‌های سایر مطالعات [۷، ۸] است.

تحصیلات و وضعیت اشتغال [۹] از متغیرهای معنی‌دار است که با افزایش قدرت زنان بر خانواده به کاهش باروری آنها می‌انجامد. کیانی در یک مطالعه در بین زنان ساکن اصفهان نتیجه گرفت که اشتغال و تحصیلات در نگرش زنان به باروری تأثیر دارد [۱۰]. در مطالعاتی دیگر [۱۲، ۱۱] تأثیر سطح تحصیلات زنان بر کاهش باروری تأیید شده است. در یک تحقیق [۱۳] که اثر اشتغال بر باروری بررسی شده نتیجه گرفته شد که زنان شاغل در مقایسه با زنان خانه‌دار زمان بیشتری به فعالیت می‌پردازند و این باعث می‌شود تصمیم به فرزندآوری کمتری داشته باشند.

در یک بررسی [۱۴] نتیجه گرفته شده است که اشتغال و داشتن تحصیلات عالی در بین زنان در کاهش باروری اثر معنی‌داری دارد. در مطالعه‌ای در آلمان [۱۵] محققان نتیجه گرفتند که زنان با تحصیلات بالاتر در مقایسه با زنان با تحصیلات پایین‌تر تمایل کمتری به فرزند زیاد دارند. مطالعه‌ای [۱۶] در چندین کشور آسیایی نشان داده است که نیمی از کل تغییرات باروری بین منطقه‌ای توسط متغیرهای زمینه‌ای وضعیت زنان به ویژه اشتغال زنان قابل تبیین است. همچنین نشان داده شده است [۱۷] که بحران‌های اقتصادی اغلب منجر به تأخیر در فرزندآوری خواهند شد. یعنی بین باروری با رکود و بحران اقتصادی رابطه‌ای منفی وجود دارد. مطالعه‌ای [۱۸] دیگر دریافته است که دسترسی به مراقبت‌های غیر رسمی احتمال فرزندآوری را افزایش خواهد داد. در یک مطالعه در بین زنان شهر یزد [۱۹] نشان داده شده که تعداد

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

فرزندان ایده‌آل زنان مورد مطالعه نسبت به سال‌های گذشته کاهش داشته است و عمدتاً تعداد ۲ فرزند را به عنوان تعداد فرزند ایده‌آل خود اعلام داشته‌اند، ولی با این وجود اعتقادی به سیاست تک-فرزندی ندارند. در یک تحقیق در استان آذربایجان غربی [۲۰] محققان دریافتند که زنان جوان تمایل کمتری به داشتن فرزند زیاد دارند. با توجه به مطالب فوق در مطالعه حاضر تلاش خواهد شد که رفتار تک‌فرزندی در بین زنان استان فارس مطالعه شود. حصول سطح شیوع و نسبت زنان تک‌فرزند و نیز عوامل تعیین‌کنندهٔ آن از اهداف مطالعه حاضر است.

مواد و روش کار

مطالعه کمی حاضر با استفاده از روش تحلیل ثانویه داده‌های موجود انجام شده است. برای این منظور داده‌های خام دو درصد سرشماری سال ۱۳۹۵ که در درگاه ملی مرکز آمار ایران در دسترس است به-کار گرفته شده است [۲۱]. داده‌های مذکور که در دو فایل جداگانهٔ فردی و خانواری در اختیار محققان قرار دارند و براساس کد خانواری قابل اتصال به یکدیگر هستند، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. پس از اتصال فایل فردی و خانواری، داده‌های مذکور با استفاده از کدهای استانی برای استان فارس که در سرشماری‌ها با کد ۰۷ مشخص می‌شود انتخاب شد.

در گام بعدی با گزینش زنان دارای همسر ۱۵ تا ۴۹ ساله که حداقل یک فرزند داشتند داده‌های لازم برای تحلیل آماده شد. شایان ذکر است که داده‌های گمشده از تحلیل کنار گذاشته شدند. بنابراین زنان دارای همسر ۴۹-۱۵ ساله با حداقل یک فرزند به‌دنیا آورده جامعه آماری مطالعه حاضر است که تعداد ۱۵۰۷۶ نفر از آنها مورد بررسی قرار گرفت. متغیرهای مستقل فردی شامل سن، محل سکونت، وضعیت مهاجرتی، وضعیت تحصیلی، وضعیت اشتغال و وضعیت فعلی تحصیل بود. مشخصه‌های سکونتی خانوار زنان نیز که بخشی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق حاضر هستند دربرگیرندهٔ نوع محل سکونت خانوار، نحوه تصرف محل سکونت خانوار، تعداد خانوار ساکن در مکان و در نهایت مساحت زیربنای واحد مسکونی خانوار هستند. برای بررسی تک‌فرزندی لازم بود که زنان از نظر فرزندآوری در قالب متغیری دو وجهی کدگذاری مجدد شوند. زنانی که یک فرزند زنده به‌دنیا آورده‌اند در مقابل زنانی که دو فرزند و بالاتر دارند به‌عنوان متغیر وضعیت تک فرزندی تعریف شد.

یافته‌ها

تحلیل داده‌ها (جدول ۱) گویای آن است که بیش از ۳۰ درصد از زنان مورد بررسی دارای یک فرزند بوده‌اند و در مقابل حدود ۷۰ درصد نیز بیش از یک فرزند داشته‌اند. این موضوع از غلبه الگوی ۲ فرزند و بالاتر در استان فارس حکایت دارد. به‌عبارتی الگوی غالب فرزندآوری در استان فارس بیش از یک فرزند است. حدود ۲۳ درصد از زنان ۱۵-۲۹ ساله، حدود ۴۵ درصد آنها ۳۰-۳۹ و در نهایت حدود ۳۲ درصد نمونه ۴۰-۴۹ ساله بوده‌اند. حدود ۷۱ درصد زنان مورد بررسی ساکن شهر و حدود ۲۹ درصد نیز روستانشین بوده‌اند. حدود ۵ درصد زنان مهاجر و سایر زنان بومی استان فارس به‌شمار آمده‌اند.

یافته‌ها نشان می‌دهد که ۶/۵ درصد زنان مورد مطالعه بی‌سواد و در مقابل ۱۸/۵ درصد آنها تحصیلات دانشگاهی داشته‌اند. حدود ۹۶ درصد زنان فقط با خانوار خود در یک مسکن سکونت داشته‌اند و سایر زنان علاوه بر خانوار خود خانوارهایی دیگر نیز در محل سکونت آنها سکنی گزیده‌اند. حدود ۹ درصد زنان با خانوار خود ساکن خانه‌هایی با متراژ کمتر از ۶۵ کمتر مربع بوده و در مقابل حدود ۳۴ درصد آن‌ها در خانه‌هایی با متراژ بالاتر از ۱۲۰ متر مربع سکونت داشته‌اند.

نتایج بررسی روابط دو متغیری تک‌فرزندی با متغیرهای مستقل تحقیق که با استفاده از آزمون کای اسکوئر انجام شد (جدول ۲) از آن حکایت دارد که تمامی متغیرهای مستقل بر وضعیت تک فرزندی زنان مورد مطالعه ساکن استان فارس تأثیر آماری معنی-دارداند. نسبت تک‌فرزندی در بین زنان ۱۵-۲۹ ساله بیشتر از دو گروه سنی دیگر است. حدود ۹ درصد از زنان ۴۹-۴۵ ساله تک-فرزند بوده‌اند. اگر این گروه سنی را در آخر حیات فرزندآوری خود به‌شمار آوریم می‌توان نتیجه گرفت که این نسبت از زنان تک فرزند باقی خواهند ماند. اما نسبت تک فرزندی در بین گروه سنی ۱۵-۲۹ ساله یا زنان جوانان با حدود ۶۲ درصد قابل جبران است به این معنا که بی‌تردید بخشی از تک فرزندی این گروه سنی از زنان با افزایش سن کاهش خواهد یافت. حدود ۵۳ درصد از زنان با تحصیلات دانشگاهی تک‌فرزند بودند که این نسبت بدون استثناء با کاهش سطح تحصیلی کاهش یافته است. حدود ۱۰ درصد زنان بی-سواد تک‌فرزندی را تجربه کرده‌اند. نسبت تک‌فرزندی برای زنان مهاجر با رقمی حدود ۴۳ درصد به مراتب بالاتر از زنان غیر مهاجر

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

است که نسبتی برابر با ۳۰ درصد را به خود اختصاص داده‌اند. نسبت تک‌فرزندی در بین زنان شاغل بیشتر از همتایان خانه‌دار خود است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که نسبت تک‌فرزندی برای زنان ساکن شهر و زنان محصل به ترتیب از زنان روستایی و زنان غیرمحصل بالاتر است. حدود ۴۰ درصد از زنان ساکن آپارتمان تک‌فرزند بودند که این نسبت برای سایر همتایان آن‌ها حدود ۲۷ درصد بدست آمد.

تحلیل دو متغیری نشان می‌دهد که حدود ۴۰ درصد از زنانی که خانوارهایی غیر از خانوار آنها در محل سکونت‌شان نیز سکونت دارند تک فرزند بوده‌اند در حالی‌که این نسبت برای زنانی که فقط با خانوار خود در یک مکان سکونت هستند حدود ۳۰ درصد بدست آمد. حدود ۴۰ درصد از زنانی که ساکن مسکن با مساحت کمتر از ۶۵ متر مربع، تک‌فرزند بودند که بالاترین نسبت را در مقایسه با سایر طبقات داشتند. در مقابل، کمترین نسبت تک‌فرزندی برای زنانی بوده که در منازلی با زیربنای بالاتر از ۱۲۰ متر مربع ساکن بودند. برای بررسی روابط چند متغیری و پیش بینی تک‌فرزندی از رگرسیون لجستیک دو وجهی استفاده شد. برای این منظور متغیر وابسته به شکل متغیری اسمی دو وجهی با کدهای صفر و یک وارد معادله رگرسیونی شد. کد صفر به زنان با داشتن دو فرزند و بالاتر و کد یک برای زنان تک فرزند اختصاص داده شد.

یافته‌ها (جدول ۳) نشان می‌دهند که با افزایش سن احتمال تک فرزندی در بین زنان مورد مطالعه کاهش خواهد یافت و رابطه فوق از نظر آماری معنی‌دار است. به‌عبارتی تلاش شده است که سن در گام اول کنترل شود و همان‌طور که یافته‌های قبلی نشان داد نسبت تک فرزندی در بین زنان جوان یا همان ۱۵-۲۹ ساله‌ها، در مقایسه با دو گروه سنی ۳۰ تا ۳۹ و ۴۰ تا ۴۹ در بالاترین سطح قرار دارد. احتمال تک فرزندی در بین زنان با تحصیلات دانشگاهی بیشتر از سایر زنان با دیگر سطوح تحصیلی است. رابطه فوق‌الذکر نیز از نظر آماری معنی‌دار است. وضعیت مهاجرتی، وضعیت فعلی تحصیل و نیز محل سکونت که در روابط دو متغیری با وضعیت تک فرزندی رابطه معنی‌دار داشتند در تحلیل چند متغیری معنی‌داری خود را از دست داده‌اند. احتمال تک فرزندی در بین زنان خانه‌دار کمتر از زنان شاغل است.

سکونت در مسکن‌های غیر آپارتمانی و شخصی احتمال تک‌فرزندی را در مقایسه با سکونت در منازل آپارتمانی و غیرشخصی، به طور معنی‌دار کاهش خواهد داشت. همچنین نتایج نشان داد که با افزایش تعداد خانوارهای ساکن در یک مکان احتمال تک‌فرزندی به طور معنی‌داری افزایش خواهد یافت. افزایش مساحت زیربنای واحد مسکونی نیز به کاهش معنی‌دار احتمال تک فرزندی می‌انجامد.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

جدول ۱: توزیع نمونه مورد مطالعه برحسب مشخصه‌های فردی و سکونتی

	فراوانی	درصد
تک فرزند	۴۵۸۷	۳۰/۴
دو فرزند و بالاتر	۱۰۴۸۹	۶۹/۶
گروه‌های سنی (سال)	**فراوانی**	**درصد**
۲۹-۱۵	۳۵۳۵	۲۳/۴
۳۹-۳۰	۶۷۷۲	۴۴/۹
۴۹-۴۰	۴۷۶۹	۳۱/۶
محل سکونت	**فراوانی**	**درصد**
شهر	۱۰۶۸۴	۷۰/۹
روستا	۴۳۹۲	۲۹/۱
وضعیت مهاجرتی	**فراوانی**	**درصد**
مهاجر	۸۱۰	۵/۴
غیر مهاجر	۱۴۲۶۶	۹۴/۶
وضعیت تحصیلی	**فراوانی**	**درصد**
بی‌سواد	۹۷۳	۶/۵
ابتدایی	۳۲۹۲	۲۱/۸
راهنمایی	۲۸۹۴	۱۹/۲
متوسطه/ دیپلم/ پیش دانشگاهی	۵۱۲۹	۳۴/۰
دانشگاهی	۲۷۸۸	۱۸/۵
وضعیت فعلی تحصیل	**فراوانی**	**درصد**
محصل	۲۴۴	۱/۶
غیر محصل	۱۴۸۳۲	۹۸/۴
وضعیت اشتغال	**فراوانی**	**درصد**
شاغل	۲۳۴۴	۱۵/۵
غیر شاغل	۱۲۷۳۲	۸۴/۵
نوع محل سکونت خانوار	**فراوانی**	**درصد**
آپارتمان	۳۶۳۵	۲۴/۱
غیر آپارتمان	۱۱۴۴۱	۷۵/۹
نحوه تصرف محل سکونت خانوار	**فراوانی**	**درصد**
شخصی	۸۶۱۱	۵۷/۱
رهن/استیجاری	۵۲۰۸	۳۴/۵
سایر	۱۲۵۷	۸/۳
تعداد خانوار ساکن در مکان	**فراوانی**	**درصد**
یک خانوار	۱۴۵۱۸	۹۶/۳
دو خانوار و بیشتر	۵۵۸	۳/۷
مساحت زیربنای محل سکونت (متر مربع)	**فراوانی**	**درصد**
کمتر از ۶۵	۱۳۱۱	۸/۷
۶۵ تا ۹۰	۲۸۹۳	۱۹/۲
۹۱ تا ۱۲۰	۲۶۸۵	۳۷/۷
بالاتر از ۱۲۰	۵۱۸۷	۳۴/۴

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

جدول۲: توزیع وضعیت تک‌فرزندی نمونه مورد مطالعه برحسب مشخصه‌های فردی و سکونتی

		تک فرزند		تعداد نمونه
		بله	خیر	
سن (٪)	۱۵-۲۹	۶۲/۴	۳۷/۶	۳۵۳۵
χ^2= ۲۷/۳۹۴۰۰*	۳۰-۳۹	۲۸/۷	۷۱/۳	۶۷۷۲
	۴۰-۴۹	۹/۱	۹۰/۹	۴۷۶۹
وضعیت تحصیلی (٪)	بی‌سواد	۹/۷	۹۰/۳	۹۷۳
χ^2 = ۱۵۳۱/۲۱۷*	ابتدایی	۱۳/۸	۸۶/۲	۳۲۹۲
	راهنمایی	۲۱/۵	۷۸/۵	۲۸۹۴
	متوسطه/دیپلم/ پیش دانشگاهی	۳۸/۰	۶۲/۰	۵۱۲۹
	دانشگاهی	۵۲/۷	۴۷/۳	۲۷۸۸
وضعیت مهاجرتی (٪)	غیرمهاجر	۲۹/۷	۷۰/۳	۱۴۲۶۶
χ^2= ۶۶/۰۸۷*	مهاجر	۴۳/۲	۵۶/۸	۸۱۰
وضعیت اشتغال (٪)	شاغل	۳۵/۷	۶۴/۳	۲۳۴۴
χ^2= ۳۵/۹۹۷*	غیرشاغل	۲۹/۵	۷۰/۵	۱۲۷۳۲
محل سکونت (٪)	شهر	۳۲/۱	۶۷/۹	۱۰۶۸۴
χ^2= ۴۹/۸۹۰*	روستا	۲۶/۳	۷۳/۷	۴۳۹۲
وضعیت فعلی تحصیل (٪)	محصل	۵۵/۳	۴۴/۷	۲۴۴
χ^2= ۷۲/۶۵۳*	غیرمحصل	۳۰/۰	۷۰/۰	۱۴۸۳۲
نوع محل سکونت خانوار (٪)	آپارتمان	۳۹/۹	۶۰/۱	۳۶۳۵
χ^2= ۲۰۵/۰۳۶*	غیرآپارتمان	۲۷/۴	۷۲/۶	۱۱۴۴۱
نحوه تصرف محل سکونت خانوار (٪)	شخصی	۲۳/۴	۷۶/۶	۸۶۱۱
χ^2= ۴۷۴/۵۸۱*	رهن/ استیجاری	۴۰/۰	۶۰/۰	۵۲۰۸
	سایر	۳۹/۴	۶۰/۶	۱۲۵۷
تعداد خانوار ساکن در مکان	یک خانوار	۳۰/۱	۶۹/۹	۱۴۵۱۸
χ^2= ۲۵/۸۴۸*	دو خانوار و بیشتر	۴۰/۱	۵۹/۹	۵۵۸
	کمتر از ۶۵	۴۰/۱	۵۹/۹	۱۳۱۱
مساحت زیربنای محل سکونت (متر مربع)	۶۵ تا ۹۰	۳۶/۶	۶۳/۴	۲۸۹۳
χ^2= ۲۲۰/۹۱۵*	۹۱ تا ۱۲۰	۳۱/۱	۶۸/۹	۵۶۸۵
	بالاتر از ۱۲۰	۲۳/۸	۷۶/۲	۵۱۸۷

*معناداری در سطح ۰/۰۵

جدول ۳: تحلیل رگرسیونی تک فرزندی در بین زنان مورد مطالعه با استفاده از رگرسیون لُجستیک

		ضریب بتا	معناداری	نسبت بخت‌ها
سن		-۰/۱۵۴	۰/۰۰۰	۰/۸۵۷
وضعیت تحصیلی	بی‌سواد	-۲/۰۵۷	۰/۰۰۰	۰/۱۲۸
	ابتدایی	-۱/۵۵۱	۰/۰۰۰	۰/۲۱۲
	راهنمایی	-۱/۴۴۸	۰/۰۰۰	۰/۲۳۵
	متوسطه/دیپلم/ پیش دانشگاهی	-۰/۸۳۳	۰/۰۰۰	۰/۴۳۵
	دانشگاهی(مرجع)			
وضعیت مهاجرتی	مهاجر	-۰/۰۰۶	۰/۹۴۹	۰/۹۹۴
	غیرمهاجر(مرجع)			
وضعیت اشتغال	غیرشاغل	-۰/۱۸۰	۰/۰۰۲	۰/۸۳۶
	شاغل(مرجع)			
محل سکونت	روستا	۰/۰۱۹	۰/۷۲۲	۱/۰۱۹
	شهر(مرجع)			
وضعیت فعلی تحصیل	غیر محصل	-۰/۱۸۲	۰/۲۳۰	۰/۸۳۴
	محصل (مرجع)			
نوع محل سکونت خانوار	غیرآپارتمانی	-۰/۲۶۳	۰/۰۰۰	۰/۷۶۹
	آپارتمان(مرجع)			
نحوه تصرف محل سکونت خانوار	شخصی	-۰/۳۲۱	۰/۰۰۰	۰/۷۲۶
	رهن/ استیجاری	۰/۰۵۶	۰/۴۶۰	۱/۰۵۸

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

	سایر		
تعداد خانوار ساکن در مکان	۰/۲۶۳	۰/۰۰۱	۱/۳۰۱
مساحت زیربنای واحد مسکونی	-۰/۰۰۲	۰/۰۰۰	۳۸۷/۲۲۴

Cox & Snell R Square = 0.257
Nagelkerke R Square = 0.364

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان داد نسبت تک‌فرزندی در بین زنانی ۴۰ تا ۴۹ ساله که در پایان دورهٔ فرزندآوری و باروری بودند در سطح نسبتاً پایینی قرار دارد. وضعیت مهاجرتی، وضعیت فعلی تحصیل و نیز محل سکونت که در روابط دو متغیری با وضعیت تک فرزندی رابطه معنی‌دار داشتند، در تحلیل چند متغیری معنی‌داری خود را از دست دادند که نشان دهنده کاذب بودن روابط دو متغیری فوق در تحلیل دو متغیری بود. یافته‌ها همچنین نشان داد که با افزایش سن احتمال تک فرزندی در بین زنان مورد مطالعه کاهش یافته است یعنی در بین زنان جوان تک فرزندی بالاتر است. نتیجه فوق با یافته‌های مطالعات پیشین [۲۰] همسو است. احتمال تک فرزندی در بین زنان با تحصیلات دانشگاهی بیشتر از سایر زنان با دیگر سطوح تحصیلی است. تأثیر تحصیلات نیز در مطالعات قبلی [۱۵، ۱۴] مورد تأکید قرار گرفته است.

احتمال تک‌فرزندی در بین زنان شاغل بیشتر از زنان خانه‌دار بود که این یافته با نتایج شواهد تجربی پیشین [۱۶، ۱۴] هماهنگ است. سکونت در منازل و مسکن‌های غیرآپارتمانی و شخصی احتمال تک فرزندی را، در مقایسه با سکونت در منازل آپارتمانی و غیرشخصی، به طور معنی‌دار کاهش خواهد داد. همچنین نتایج نشان داد که افزایش تعداد خانوارهای ساکن در یک مکان احتمال تک فرزندی را به طور معنی‌دار افزایش خواهد داد.

افزایش مساحت زیربنای واحد مسکونی نیز به کاهش معنی‌دار احتمال تک‌فرزندی خواهد انجامید. یافته‌های فوق‌الذکر بیانگر ارتباط وضعیت سکونت و فرزندآوری است. کم و کیف محل سکونت خانوار از تعیین‌کننده‌های فعلی و آینده باروری در استان فارس خواهد بود. برخی مطالعات [۶] نشان داده بودند که مسکن و مشکلات آن می‌تواند از تقویت‌کننده‌های انتخاب راهبرد تک‌فرزندی در بین زنان باشد. متغیرهای مورد استفاده در تحقیق حاضر حدود ۲۶ تا ۳۶ درصد از احتمال تک‌فرزندی توسط متغیرهای مورد استفاده در الگوی قابلیت پیش بینی پیدا کرده است که نشان دهندهٔ قدرت قابل توجه متغیرهای مذکور در پیش بینی وضعیت تک‌فرزندی در استان فارس است. در مجموع می‌توان چنین نتیجه گرفت که گسترش تحصیلات عالی و تداوم روند افزایشی آن در بین زنان شاید نسبت تک‌فرزندی را در آینده افزایش دهد اما انتظار نمی‌رود که افزایش تک‌فرزندی به‌عنوان یک مسأله‌ی جدی و دغدغه‌ای جمعیتی در استان قابل طرح باشد. تغییرات اجتماعی، به‌خصوص برای زنان، پس از تغییرات قابل توجه اولیه در سال‌های اخیر روند آرامی را طی نموده است. بنابراین انتظار نمی‌رود که تغییر مشخصه‌هایی مانند اشتغال و مشارکت اقتصادی زنان بتواند نسبت تک‌فرزندی را در استان دستخوش تغییرات مسأله‌مندی نماید. تأثیر معنی‌دار ویژگی-های سکونتی خانوار، مانند نوع واحد مسکونی و نحوه تصرف آن و نیز بعد کمّی مسکن می‌تواند این نکته را خاطر نشان سازد که بهتر است تمرکز سیاست‌گذاران ذی‌ربط بر مشخصه‌های سکونتی خانوار-های استان معطوف گردد. برنامه‌ریزی به منظور بهبود وضعیت ابعاد کمّی و کیفی مسکن، به خصوص برای زوجین و جوانان تازه ازدواج کرده می‌تواند آیندهٔ باروری استان را متأثر سازد.

از آنجایی که نمی‌توان در زمینه‌های تحصیلی، شغلی و اقتصادی برنامه‌هایی برای منع زنان در دستور کار قرار داد (زیرا برخلاف حقوق انسانی و شهروندی است)، یکی از بهترین سیاست‌های جمعیتی برای تحقق باروری بالاتر از یک فرزند و رسیدن به باروری سطح جانشینی در استان، توجه به سیاست‌های حوزه مسکن است. هرچند گسترش شهرنشینی و به‌نوعی الزام ناخواسته استفاده از واحدهای آپارتمانی بی‌تردید به افزایش شیوع تک‌فرزندی انجامیده است. اما این موضوع قابل مدیریت و تعدیل است. تداوم روند الگوی سکونتی فعلی می‌تواند سطح فعلی فرزندآوری استان را به سمت تک‌فرزندی بیشتر و حتی بی‌فرزندی سوق دهد.

سهم نویسندگان

سراج‌الدین محمودیانی: نگارش مقاله

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]

منابع

1. The statistical center of Iran. The total fertility rate based on the 2016 census during 2012 to 2016 period. Tehran: The statistical center of Iran; 2016 [Persian] https://www.amar.org.ir/Portals/0/News/1396/2_barvari.pdf

2. Khalajabadi Farahani F, Saraie H. Intention for Single Child among Women and Men on the Threshold of Marriage in Tehran: Levels and Determinants. Iranian Population Studies 2013; 1: 61-85 [Persian]

3. Khalajabadi Farahani F, Saraie H. Exploration of underlying factors for single child intention and behavior in Tehran: a Qualitative Study. Women's Strategic Studies 2016; 1: 29-58 [Persian] https://dx.doi.org/10.22095/jwss.2016.33826

4. Behmanesh F, Taghizadeh Z, Vedadhir A, Ebadi A, Pourreza A, Abbasi-Shavazi M. Explaining the causes of single child based on women's views: A qualitative Study. Iranian Journal of Epidemiology 2019; 15: 279-288 [Persian] URL: http://irje.tums.ac.ir/article-1-6387-fa.html

5. Shojaei J, Yazdkhasti B. One-child living experience: a study of girls over 18 years. Women in Development and Politics 2018; 15: 447-476 [Persian] https://dx.doi.org/10.22059/jwdp.2017.238489.1007242

6. Jahangiri J, Ahmadi H, Tabiee M, Moltafet H. Construction of one child women understanding of childbearing challenges (Participants: one-child women of Ahvaz). Social Development 2014; 9: 85-110 [Persian]

7. Mahmoudiani S. Explaining the married women's fertility in reproductive age in Iran using Hierarchical Linear Model. Payesh 2020; 19: 289-297 [Persian] http://payeshjournal.ir/article-1-1381-en.html

8. Mahmoudiani S. Multi-level analysis of inter-provincial differences in fertility in Iran: The case of six provinces with high and low fertility rates, Journal of Health Sciences and Surveillance System 2020; 8: 128-133 http://dx.doi.org/10.30476/jhsss.2020.86833.1100

9. Mahmoudiani S, Ahmadi A, Abbsi K. A study on relationship between power structure in the family and women's fertility behavior in the city of Lar, Fars Province. Women's Strategic Studies 2019; 22: 73-98 [Persian] DOI: 10.22095/JWSS.2019.109567

10. Kiani M. Women's attitude to fertility in Iran: A case study in Isfahan, Iran. The Social Sciences 2011; 6: 398-403 http://dx.doi.org/10.3923/sscience.2011.398.403

11. Dreze J, Murthi M. Fertility, education and development: evidence from India. Population and Development Review 27: 33-63 https://www.jstor.org/stable/2695154

12. Rios-Neto ELG, Miranda-Ribeiro A, Miranda-Ribeiro P. Fertility differentials by education in Brazil: from the conclusion of fertility to the onset of postponement transition. Population and Development Review 2018; 44: 489-517

13. Ghazi_Tabatabaea M. The impact of women's employment on fertility in Iran. Women in Development and Politics 2013; 11: 29-44 [Persian] https://dx.doi.org/10.22059/jwdp.2013.35473

14. Lam G. How does gender equity affect fertility in Hong Kong? 1st Edition, The University of Science and Technology: Republic of China, 2007

15. Kreyenfeld M, Konietzka D. Education and fertility in Germany. In: Kreyenfeld M, Konietzka D, eds. Demographic changes in Germany. 1st Edition, Springer Publication: Berlin, 2008:165-187

16. Hirschman C, Guest PH. Multilevel models of fertility determination in four southeast Asian countries: 1970 and 1980. Demography 1990; 27: 369-396

17. Sobotka T, Skirbekk V, Philipov D. Economic recession and fertility in the developed world. Population and Development Review 2011; 37: 267-306 https://www.jstor.org/stable/23043283

18. Hank K, Kreyenfeld M. A multilevel analysis of child care and women's fertility decisions in western Germany. Journal of Marriage and Family 2003; 65: 584-596 https://www.jstor.org/stable/3600025

19. Abbasi-Shavazi MJ, Askari-Nodoshen A. Family changes and fertility decline in Iran: the case of Yazd province. Journal of Social Sciences Letter 2005; 11: 35-75 [Persian]

20. Mahmoudi M, Zeraati H, Akabri A, Majlesi F. Study of the relationship of socioeconomic and demographic factors with fertility. Journal of Sabzevar University of Medical Sciences 2008; 15: 40-45 [Persian]

21. The Statistical Centre of Iran. The census micro-data of population and housing in 2016. The Statistical Centre of Iran: Tehran, 2016 https://www.amar.org.ir

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-12]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1399.20.1.8.9]
[DOI: 10.29252/payesh.20.1.109]